

YOGOCHGA ISHLOV BERISHNING XALQ TURMUSHIDAGI ROLI VA VAZIFASI

Namangan davlat pedagogika instituti

Texnologik ta'lim yo'nalishi talabalari

Dedaxanova Binonaoy Ikrom qizi

Tursunova Muxtasarxon Farxod qizi

Annotatsiya: Ushbu maqolada yog'och odamlar uchun turli maqsadlar uchun foydalaniladigan asosiy tabiiy materiallardan hisoblanadi. Yog'ochga ishlov berishning xalq turmushidagi roli va vazifasi. Duradgorlik ustaxonasidagi ish o'rnini va jihozlari haqida keng ma'lumotlar bilan yoritilgan.

Tayanch so'zlar: duradgor, duradgorlik ustaxonasi, ish o'rnini, yog'och, yog'ochning tuzilishi, yarim tayyor yog'och materiallari, yog'och tanasi, lub qatlam.

Yog'och odamlar uchun turli maqsadlar uchun foydalaniladigan asosiy tabiiy materiallardan hisoblanadi. Yog'ochdan juda qadim zamonlardan buyon turar joylarni qurishda, turli mehnat qurollari, ro'zg'or buyumlar va shu kabilar yasashda hamda qattiq yoqilg'i turi sifatida foydalanilmoqda. Shu bilan birga yog'och qog'oz, karton tayyorlash turli qismlar va boshqa kimyoviy moddalar olish hamda ayrim dori-darmonlar olish uchun ham asosiy material hisoblanadi.

Yog'och chiqindisiz material hisoblanadi. Chunki ulardan turli narsalar yasash uchun arralash, yo'nish, qirqish, randalash va boshqa usullarda ishlov berish jarayonida hosil bo'ladigan poyraxalar, qirindi, qipiq va boshqa mayda bo'laklardan iborat chiqindilarga maxsus mashinalarda tegishli ishlov berib, yelim aralashtirib turli shakl va o'lchamlarda presslab quritish orqali yog'och -qipikli materiallar tayyorlanadi. Ular ham turli buyumlar tayyorlashda tabiiy yog'och o'rnida ishlatiladi. Yog'och

maxsulotlaridan doimo foydalanishga ko'nikib ketganmiz. Bular imoratlarning eshik, derazalar, stol, stul, sandiqlar, turli har xil asbob – uskunalar, qog'oz qalamlar va boshqalardan iborat. Yog'och materiallari turli daraxtlardan olinadi. Yog'och olish uchun turli sifatlardagi yog'och beradigan daraxtlarni ekib, parvarish qilib o'stiriladi. Har bir daraxt turi o'ziga xos sifatlarga ega yog'och hosil qiladi. Daraxtlarni turlarga ajratishda mevali yoki mevasizligi, tez yoki sekin o'sishi, ya'ni qancha yilda ishga yaroqli yog'och berishi hamda qanday sifatli yog'och berishi hisobga olinadi. Yog'ochning sifati deganda uning qattiq - yumshoqligi, og'ir-engilligi, turli ta'sirlarga chidamliligi, ya'ni undan tayyorlangan maxsulotning uzoq vaqt ishga yaroqli holda saqlanishi, turli asboblardan ishlov berishga qulayligi, qanday maqsadlar uchun foydalanish mumkinligi tushuniladi. Bundan tashqari daraxtlarning o'sish shakli va bargining tuzilishiga qarab ham farqlanadi. Bunda daraxtlarning tik o'sib, to'g'ri yassi bargli yoki igna bargli, doim yashil yoki kuzda bargini to'kadigan turlarga ajratiladi. Yog'och beruvchi daraxt turlari ko'p bo'lib, ular yer yuzini turli qismlarida tarqalgan.

O'zbekistonda o'sadigan daraxt turlaridan har turli sifatlarga ega yog'ochlar olish mumkin, bular terak, tol, archa, yong'oq, qayrog'och, chinor, nok, tut, o'rik, eman, qarag'ay va boshqalardan iborat.

Saksavul yog'ochi asosan o'tinga ishlatiladi. Kerakli yog'ochlarni yetishtirish uchun har bir daraxt turini ekish va parvarish qilib o'stirish qoidalarini o'rgangan mutaxassislar mehnat qilishadi. O'stirib yetishtirgan daraxtni kesish, ularni kerakli joylarga tashib keltirish va zarur o'lchamdagi taxtalar, to'sinlar, reykalardan shaklida arralash ishlarini bajarishda bir qancha turdagi mashina - mexanizm va stanoklardan foydalaniladi. Ularning har birini tegishli mutaxassislar boshqaradi. Ular o'rmon kesuvchilar, traktorchilar, shafyorlar, yuk tashish, ortish mexanizmlari haydovchilardir.

Taxta tilish arralash stanoklarini boshqaruvchilar hamda boshqa muxandis- texnik xodimlardan iborat. Ularning mehnatlari natijasida turli

o'Ichamdagi taxtalar, to'sinlar, reykarlar hamda fanerlar tayyorlanadi. Bular *yarim tayyor yog'och maxsulotlari* deb ataladi. Bunda asosiy ish jarayoni yog'och gullarni bo'yiga, ko'ndalangiga, arralash va randalash hamda faner tayyorashdan iborat bo'ladi. Yog'ochsozlik sanoati sohasida turli kasb egalari xizmat qiladilar. Yog'ochdan maxsulot tayyorlash kasblarining turlari ko'p bo'lib, ularni duradgorlik degan umumiy nom bilan aytiladi. Har bir duradgor ustasining kasbi uning tayyorlaydigan maxsulotiga asosan nomlanadi. Masalan imoratsoz, eshiksoz, yog'och o'ymakori, mebelchi, sandiqchi, dastgohsoz, aravaso, egarchi, kemasoz, qoshiqchi va boshqalar.

Yog'och tayyor qurilish materiali bo'lib, u xalq xo'jaligining turli sohalarida keng ko'lamda ishlatiladi. Yog'och duradgorlikda ishlatiladigan asosiy material hisoblanadi. Undan qurilish va inshootlarda, avtomobilsozlikda, vagonsozlikda, kemasozlikda, kimyo va ko'mir sanoatida, qog'oz-tselyuloza sanoatida, faner, mebel, sport inventarlari, gugurt tayyorlashda va boshqa sohalarda foydalaniladi.

Yog'ochning keng ko'lamda ishlatilishiga sabab uning texnik xossalari yuqoriligidir. Yog'ochni ishlash oson, vazni yengil, puxtaligi yuqori, issiqlik va elektr tokirini yomon o'tkazadi, kislota va ishqorlar ta'sirida tez yemirilmaydi, ko'pchilik yog'ochlarning tashqi ko'rinishi chiroyli bo'lib, puxta yelimlanuvchi bo'ladi va yaxshi pardoatlanadi. Ammo yog'ochning ayrim kamchiliklari ham bor: temperatura, namlik o'zgarishi natijasida yog'och qurib tob tashlaydi, nam totib shishadi, eshilib-toblanadi, yoriladi va xokazo.

Yog'ochning puxtaligi, kattaligi va boshqa mexanik xossalari, metallardagi singari, turli yo'nalishda turlichadir, yog'ochning mexanik xossalari nam ta'sirida keskin kamayadi. Yog'och oson alanganadi, chirishga, xashoratlarning yemirishiga qarshilik ko'rsata olmaydi. Bundan tashqari yog'ochda ayrim nuqsonlar ham bo'ladi, bular yog'och sifatining pasayishiga olib keladi.

Hozirgi kunda yogʻoch ishlash korxonalarida tabiiy yogʻoch oʻrnini oladigan yangi tur yogʻoch materiallar ishlab chiqarilmoqda. Yogʻoch ishlash korxonalarida hosil boʻladigan chiqindilardan: arra toʻponi va payraxalarni presslash yoʻli bilan tayyorlanayotgan yogʻoch materiallar tabiiy yogʻochlarda uchraydigan har qanday nuqsonlardan, kamchiliklardan xoli puxtalik jihatdan ustun boʻlib, ayrim hollarda metall oʻrnini ham bosa olmoqda (presslangan yogʻoch materiallardan hatto podshipnik va mashina detallari tayyorlanadi). Sanoatda ishlab chiqilayotgan ayrim presslangan yogʻoch materiallar qurilishda, mebel korxonalarida keng ishlatilmoqda.

Ishlab chiqarishda har qanday buyum tayyorlashda materialdan toʻgʻri va tejamkorlik bilan foydalanish tayyorlangan buyumning sifatini, ishlab chiqarishning samaradorligini oshirish uchun ishlatiladigan materialning turini, xususiyatini unga ishlov berish texnologiyasini bilish talab etiladi. SHunga koʻra talabalarni xalq xoʻjaligini turli sohalarida ishlatiladigan yogʻoch materiallarining tuzilishi, turlari, xossalari, ularga ishlov berish usullari bilan tanishtirib oʻtamiz.

Durodgorlik ustaxonasida ish oʻrni

Yogʻochga ishlov berish oʻquv ustaxonasida oʻquvchilarga yogʻochga ishlov berish kasblarida qoʻllaniladigan zamonaviy ish usullarini oʻrgatish mashgʻulotlari olib boriladi. Ustaxonada har bir oʻquvchi uchun alohida ish dastgohi oʻrnatiladi. (1a,b- rasm). Ustaxonaning oʻz ichki qoidolari boʻlib, ularga toʻliq, rioya qilish shart. Ustaxonaga har bir talaba kerakli oʻquv qurollari: qalam daftar, chizgʻich, oʻchirgʻich va shu kabilar bilan kelishi va uni ishga tayyorlashi kerak. Ustaxonada asboblarni oʻqituvchining ruxsatisiz joyidan olish va ishlatish mumkin emas. Oʻqituvchi toshpiriqni tushuntirib boʻlgandan soʻng uning ruxsati bilan amaliy ishlarni bajarishga kirishadi. Ish jarayonida har bir asbobdan xavfsiz foydalanish qoidalariga qatʼiy rioya qilish talab qilinadi. Ish vaqtida boshqa talabalarga xalaqit bermaslik, asboblarga zarar yetkazmaslik, materiallardan toʻgʻri foydalanish lozim. Dars tugagach, har bir oʻquvchi oʻz ish joyini

yig'ishtiradi, asboblarni tozalab o'z o'rniga qo'yadi va tayyorlangan buyumni o'qituvchiga topshiradi. Ish kiyimlarini tozalaydi, qo'llarini yuvadi. Talabalar o'qituvchi ruxsat bergandan so'ng ustaxonadan chiqadilar. Navbatchi talabalar ustaxonadagi changlarni latta bilan artib tozalaydilar, deraza darchasini ochib xonani shamollatadilar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

- 1.Турсунова Ш. Б. Педагогик компетентлик ва уни самарали ривожлантириш //Science and Education. – 2021. – Т. 2. – №. 3. – С. 377-381.
2. М.О.Арбузов. Ёш ремонтчи ва слесар. Справочник. Т.: 1983.
3. В.М.Балыш. Ремонтные мастерские текстильных предприятий. 1977.
- 4.Абдуллаев С. Х., Турсунова Ш. Б. Технологик таълим сифатини оширишда бўлажак ўқитувчи касбий компетенциясининг ўрни //Ижодкор ўқитувчи. Тошкент. – 2021. – С. 347-355.
- 5.П.П.Загребский. Учебное пособие по слесарной практике. М.1985.
- 6.Турсунова Ш. Б. ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИДА БЎЛАЖАК ТЕХНОЛОГИК ТАЪЛИМИ ЎҚИТУВЧИЛАРИНИНГ КАСБИЙ КОМПЕТЕНТЛИГИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ //Academic research in educational sciences. – 2021. – Т. 2. – №. 6. – С. 824-830.
7. В.А.Мирбобоев. Конструкцион материаллар. Т.: «Ўқитувчи», 2004.
- 8.Bakhromovna T. S. Characteristics of the Teacher of the Future Technological Education //JournalNX. – Т. 7. – №. 05. – С. 170-173.
- 9.Muradov A.A., Obidov A.A. Mexanik ustaxona fanidan uslubiy ko'rsatma. NamMII, 2008.
- 10.Казакбаева С. И., Турсунова Ш. Б., Курбонов А. А. КОМПЕТЕНЦИЯ УЧИТЕЛЯ ПРИ ПОВЫШЕНИИ РЕЗУЛЬТАТОВ ОБРАЗОВАНИЯ И ВОСПИТАНИЯ //ББК 1 Е91. – 2018. – С. 215.
11. Н.Ф.Фазылов. Автоматизация технологических процессов. 1985.